

Adófejelés.*)

I.

integy 6 héttel ezelőtt hét törvényjavaslatot terjesztett a pénzügyminiszter úr a parlament elé. Ezek:

1. Törvényjavaslat a földadó-kataszter kiigazításáról és a földadó százalékának megállapításáról.
2. A házadóról.
3. Az általános kereseti adóról.
4. A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adójáról.
5. A tőkekamat- és járadékadóról.
6. A jövedelmi adóról.
7. A közszolgáltatások egyesített kezeléséről.

E törvényjavaslatok az egyenes adók régóta vajúdo reformját jelentik. De noha 17 éve várja már az ország, a reformjavaslatoknak ez a komplexuma annyira meglepte az érdekelteket, hogy nagy részük még szóhoz sem juthatott a csodálkozástól. Akik pedig siettek elmondani véleményüket, csak azért tették, hogy minél előbb bejelentsék bizalmatlanságukat, Exner Kornélt kivéve, akinek hódolatát „egyrésről hivatali állása” teszi problematikussá, másrészt pedig „az a véletlen körülmény, hogy Wekerle Sándor miniszterelnök korszakos kon-

*) Már legutolsó számunkban foglalkoztunk a kormány adójavaslatával; mégis a tárgy fontosságára való tekintettel örömmel térünk vissza azokra most, hogy egy kiváló gyakorlati szakember észrevételeinek helyt adjunk. *A szerk.*

cepciójának megvalósításához, a magyar egyenes adórendszer új palotájának felépítéséhez én is hordtam téglát és homokot”.*)

Elmondjuk, mit tartunk mi e reformműről.

Ez alkalommal azonban nem szándékozunk mind a hét törvényjavaslattal részletesen foglalkozni. Ez későbbi tüzetes vizsgálódásunknak lesz tárgya. Ehelyt inkább a reform alapelveit s azt a kérdést akarjuk szóvá tenni: jelent-e haladást ez a reform demokratikus irányban vagy sem? Várhatják-e tőle a legnagyobb terhet viselő néprétegek annak csökkenését vagy sem? Bizalomra van-e oka a népnek vele szemben vagy bizalmatlanságra?

Nem ok nélkül körvonalozzuk így mostani feladatunkat.

A pénzügyminiszter úr az 1848. évi VIII. t.-c. szellemére való hivatkozással s az arányos teherviselés megvalósítására való törekvésnek nyomatékos hangoztatásával, főleg pedig annak kijelentésével, miszerint „főirányelve, hogy a legszegényebb néposztályok, amelyek legnehezebben viselik az adót, ez alól lehetőleg mentesítessenek” (*Indokolás* 2. I.) oly erősen appellál a legszélesebb néprétegek belátására és elismerésére, hogy mi ezidejűleg nem ismerünk fontosabb feladatot, mint megállapítani azt, hogy tarthat-e erre igényt a pénzügyminiszter úr?

II.

Elöljáróba egy megjegyzést kell tennünk. A miniszter úr úgy véli, a 48-as törvényhozás szellemében jár el e törvényjavaslatok betervezésével. Ez eléggé szépen hangzik s hatását, kétségtelenül, nem is fogja eltéveszteni ott, ahova adressálva van. Mi azonban azt gondoljuk, hogy nem annyira a nagy idők szelleme, mint inkább az 1891. évi porosz és az ennek hatása alatt létrejött 1896. évi osztrák adóreform szelleme volt rugójuk. Különösen ez az utóbbi mondható iker-testvérének, mert épen olyan vegyes rendszer, mint amelyet a reform nálunk akar létesíteni, ugyanazon adónemekből áll, mint amelyeket a mi reformunk kontemplál. Mindkettő megtartja ugyanazon hozadéki adókat és kereseti adót, valamint a vállalati-, a tőkekamat- és járadékadót s ezeket kiegészíti az általános jövedelmi adóval, mint új adónemmel. Úgy, hogy akinek kedve telik a csúfolódásban, azt is mondhatja, hogy közös intézményeink száma a nagy nemzeti kormány alatt eggyel szaporodott.

Csak egyben tér el a mi reformunk az említettektől, de ez az eltérés aztán mélyreható.

*) Exner Kornél: *A magyar egyenes adok reformjának ismertetése*. Közg. Szemle. 1907. nov. szám.

Az 1891-iki porosz reform két év múlva további folytatást nyert a hozadéki adók megszüntetésében s az ezek helyébe lépő vagyoni adóban. Az állam a föld- és házadóról végleg lemondván, ezeknek tárgyait a helyhatósági adózásnak engedte át, az ingó és ingatlan vagyont értékük alapján megadóztatta, ellenben vagyon hiányában a munka gyümölcsét teljesen adómentessé tette. Az osztrák reform a kis egzisztenciákat érintő más kedvezményeken kívül az 1200 koronát meg nem haladó jövedelmet adómentes létminimumnak deklarálta. A mi reformunk a következő intézkedésekkel készül a kis egzisztenciák terhére könnyíteni:

1. Megszünteti az I. osztályú kereseti adót.
2. Eltörli a II. osztályú kereseti adót.
3. A családtagok adókötelezettségét elejti.
4. A 600 K-t meg nem haladó jövedelmet fölmenti az adó alól.
5. Az adókulcsokat leszállítja.
6. Az általános jövedelmi pótdadó helyébe fokozatos általános jövedelmi adót létesít.

Ez intézkedések közül nemcsak sorrend szerint, de lényegileg is az I. osztályú kereseti adóra vonatkozó hívja ki legelőször a figyelmet, mert ez az adó nehezedik ma a társadalom legkisebb, legvédtelenebb adózóinak, a mindennemű proletariátus nagy tömegének váliáira. A reform hatását csak akkor láthatjuk tisztán, ha azt az eltörlendő 1875. évi XXIX. t.-c. 7. §-ának nyomán, mint amely az adózók e nevezetes tömegének adóterhére tarifaszzerűen szabályozza, Vizsgáljuk.

Ezen §. *a)* pontja szerint a mezőgazdasági és a gyárakban, kereskedelmi és iparüzletekben és vállalatokban alkalmazott cselédek a fővárosban 4 K, nagyobb városokban 4 K, egyéb helyeken 2 K I. osztályú kereseti adót fizetnek. Ettől jövőre megszabadulnának s ha összes jövedelmük 600 K-t meg nem halad, adómentesek lesznek, ellenkező esetben legalább 5 K általános jövedelmi adót fognak fizetni. Ugyanez áll a jelzett §. *b)* alosztályába tartozó házi cselédekről is, akik közül a férfiak 8 K, 7 K, 5 K és 4 K, a nők pedig 4 K, 3'20 és 2 K-t fizettek eddig I. o. kereseti adó fejében. Az általános jövedelmi adóról szóló törvényjavaslat azonban a természetbeni lakás és ellátás hasznóértékét adóköteles jövedelemnek mondja. (9., 21. §§.) Ennélfogva minden cseléd, akinek legalább 15 K havi fizetése van, s akinek lakását és ellátását 35 K-ra, összes havi jövedelmét tehát 50 K-ra, évi jövedelmét 600 K-ra lehet becsülni, adóköteles lesz. S hogy ennyi jövedelmet minden gazdasági cselédnél, minden urasági inasnál vagy jobb házban levő szakácsnőnél könnyen sikerül kihozni, azt alig szük-

séges bizonyítani. Ez a kategória tehát a teher csökkenéséről nem sokat fog tudni. Különösen áll ez a mezőgazdasági s az iparban, és kereskedelemben alkalmazott cselédekre, akiknek 2—4 K adója 3, illetve 1 K-val fog emelkedni; ugyanígy a női házi cselédek adója magasabb lesz 1 K, illetve 1 K 80 f.-rel, a férfi házi cselédeké pedig csupán a fővárosban és esetleg a nagy vidéki városokban nem szaporodik, de egyéb helyeken 1 K-val nő. A helyzetet csupán az teszi majd elviselhetőbbé, hogy ezt a megnövekedett adót nem a mai, lenézett I. osztályú kereseti adó címén, hanem az előkelően hangzó és a társadalom legmagasabb osztályaival közös általános jövedelmi adó fejében fogja kiizzadni a proletariátus.

A jelzett §. c) alosztályába sorozott adózók még keservebben adják meg az árát a reformnak. Ide tartoznak a gyárakban, kereskedelmi és iparüzletekben és vállalatokban dolgozó segédek és segédmunkások, ha darabszámra dolgoznak, vagy 80 K-nál kisebb havi fizetést húznak. Ezek a §. szerint 10 K, 9 K, 8 K és 6 K-t fizettek. De ez régen volt. A fejlődő gazdasági viszonyok s a proletariátus növekedő ereje régen összetörték a törvénynek ezt az intézkedését s már az átkos emlékezetű liberális kormányok törvény hiányában különféle rendelet-szurrogátumokkal igyekeztek fölszabadítani a munkásságot ezen adó fizetése alól. A legutolsó és legnevezetesebb ezek közül a pénzügyminisztériumnak 1898-ban kibocsátott, ma is érvényes 76.785. sz. rendelete, amely a napszámosokról szóló 1883. évi X. t.-c. széles magyarázata alapján a gyárakban és iparos műhelyekben alkalmazottak közül mindazokat, akik napibér, heti- vagy kétheti bér mellett vannak alkalmazva, napszámosoknak jelentvén ki, az I. osztályú kereseti adó alól fölmentette, ha bármennyit kerestek is. De ez még nem volt elég. A rákövetkező évben újabb rendelet jött ki e tárgyban, amelyben a miniszter még tovább ment s a darabszámra dolgozó munkások közül mindazokat, kiknek átlagos napi keresete a községben szokásos napszámot meg nem haladta, szintén napszámosoknak deklarálván, szintén adómentesekké tette. Ám még itt sem állott meg a miniszter. Egyben megszüntette az 1875. évi XXIX. t.-c. 11. §-ának azt az intézkedését, hogy a munkaadó szavatol a munkás adójáért s elrendelte, hogy az adóköteles munkások adója közvetlenül ezek terhére írandó s tőlük hajtandó be. Minthogy pedig ezen az úton a munkásságnak óriási tömege lett napszámosnak fölvéve s minthogy a csekély százalék adóköteles akkordmunkástól az adó, ingóságok hiányában többnyire behajthatatlan volt, bátran el lehet mondani, hogy a gyárakban és iparos műhelyekben alkalmazott munkások 1898. óta, tehát immár 10 éve fel voltak mentve az adó fizetése alól.

Ennek a reformmal vége. Napi 2 K bér mellett ezentúl minden munkás általános jövedelmi adót fog fizetni, bármily minőségben dolgozik is, az akkordbért a törvényjavaslat kifejezetten is adóköteles jövedelemnek mondván. (21. §.)

A munkásság tehát új terheket kap a reform által. S ez annál kirívóbb, mert míg más adóalanyok jövedelmüknek csak egy részével, azzal lesznek adókötelesek, amely a levonható kiadások leszámítása után fenmarad, addig a munkabérből semmit sem enged a törvényjavaslat levonni, az tehát teljes összességben adóalapul fog szolgálni. A 80 K-nál kisebb havi fizetések alkalmazottak teherkönnyebbülése szintén fikció, mert 80 K havi, illetve 960 K évi jövedelem után 8 K általános jövedelmi adó lesz fizetendő s így a kisebb helyeken levők eddigi 6 K adója 2 K-val fog emelkedni, a többieké változatlan marad, illetve a fővárosban s a nagy vidéki városokban levők terhe esetleg kisebb lesz. Az az ellenvetés, hogy de ám a havi 80 K-nál kisebb, illetőleg évi 600 K-t meg nem haladó fizetésű ipari és kereskedelmi alkalmazottak adómentesek lesznek, figyelmet nem érdemel, mert ugyan melyik kereskedősegéd kap ma 50 K-nál kisebb havi fizetést? S ugyan hányan lesznek köztük, akik ezzel a kedvezménnyel élni fognak? Oly kevesen, hogy számba sem lehet őket venni.

Az idézett §. *d)* alosztályába tartozó napidíjasok stb. eddig minimális 4 K I. osztályú kereseti adót fizettek. Ezek már 1 K 70 f. napidíj mellett 5 K általános jövedelmi adót, tehát 1 K-val többet fognak fizetni.

A legérdekesebb változáson azonban a §. *e)* és *f)* pontjai alá sorozott kisiparosok fognak átmenni.

Közülök azoknak adója, kik segéd nélkül dolgoztak, 10—24, 8—20, 8—10, 6—12 K-ig terjedt lakóhelyükhöz képest úgy, hogy adótételük megállapítása a községi elöljáróság (a városi tanács) belátására volt bízva s az rendszerint a minimum körül mozgott. Viszont a kis- és nagyközségekben segédekkel dolgozó iparosok 10—24 K I. osztályú kereseti adót fizettek, melyet még a segédek száma szerint külön kivetett 4—8 K póttétel növelt. Városokban ezek III. osztályú kereseti adó alá tartoztak.

Ezt a megkülönböztetést a reform megszünteti, a kézműiparosokat kivétel nélkül az általános kereseti adó alanyaivá teszi (általános kereseti adóról szóló törvényjavaslat 2. §.) és adójukat ekképen állapítja meg: (43. §.)

„A minimális adótételek a következők:

Kis- és nagyközségekben a segédekkel dolgozó kézműiparosoknál 10 K.

Segéd nélkül dolgozó kézműiparosoknál:

a) A székesfőváros területén 10 K.

b) A törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban, valamint azokban a községekben, melyeknek lakossága legalább 10.000 lelket számlál, 8 K.

c) Egyéb helyeken 6 K.”

Mit jelent ez?

Azt, hogy a kisiparosok már ezen tarifaszerű tételek alkalmazása esetén is legalább is azt a minimumot fogják fizetni, amit eddig. Csakhogy nem hiába mondja a törvényjavaslat ezeket minimális adótételeknek. Mert ezek csak azt az alsó határt mutatják, ameddig az adókiadó bizottság leszállhat, azt a legkisebb összeget jelentik, mellynél kevesebbet az adókiadó bizottság nem állapíthat meg; de többet igen, ennyit pedig okvetlenül. Nincs tehát semmiféle akadály annak, hogy ezen adózók általános kereseti adója e legkisebb tételek fölé emelkedjék, amint hogy a gyakorlatban az kétségtelenül emelkedni is fog. De itt még nincs vége a dolognak. Az általános kereseti adóról szóló törvényjavaslat 4. §. 14. pontja szerint állandóan mentesek a kereseti adó alól azok a természetes személyek, melyek jövedelmüknek csekélysége címén jövedelemadót nem fizetnek. Ez utóbbit pedig, az általános jövedelmi adó törvényjavaslata 4. §. 7. pontja szerint nem fizetik azok a természetes személyek, akiknek évi összes jövedelme a 600 K-t meg nem haladja. Vagyis azok a kereseti adóalanyok, akiknek évi összes jövedelme 600 K-t meg nem halad, sem általános kereseti adót, sem általános jövedelmi adót nem fizetnek — a kisiparosokon kívül. Igen, csakis ezek vétetnek ki a szabály alól, mert míg a törvényjavaslat a többi alanyok adóját egyszerűen a tiszta jövedelem 4, illetve 5%-ában rendeli kivetni, addig, mint láttuk az iparosok kereseti adójának minimális összegét, vagyis azt a legkisebb összeget, amelyeket okvetlenül fizetniök kell, a törvény fix összegekben állapította meg. Ezeknek kereseti adójánál tehát az, hogy jövedelmük eléri-e a 600 K-t vagy sem, vizsgálat tárgyává nem is fog tétetni. S ez csak a kereseti adó. De mi lesz az általános jövedelmi adójukkal? Fizetnek-e általános jövedelmi adót abban az esetben is, ha összes jövedelmük ezt az összeget el nem éri? Kell-e az általános jövedelmi adónál vizsgálni jövedelmük nagyságát vagy sem? Ezek oly kérdések, amelyekre határozott választ adni nem lehet. S így addig is, amíg ennek ellenkezőjére nézve megnyugtató nyilatkozatot nem kapunk, azt kell állítanunk, hogy ezek a kisiparosok általános jövedelmi adót is fognak fizetni. Támogatja e fölfogásunkat a jövedelmi adóról szóló törvény 24. §. utolsó bekezdése, amely a 600 K-nál kisebb jövedelem megadóztatását is megengedi.

Íme tehát a tényállás az, hogy míg minden kereseti adóalanynak megadja a miniszter úr azt a kedvezményt, hogy amennyiben összes jövedelmük 600 K-t meg nem halad, se kereseti adót, se jövedelmi adót ne fizessenek s e feltételek fenforgását hivatalból akarja vizsgáltatni: addig egyedül a kisiparosok azok, akiknél a jövedelem minimumát egyáltalában nem vizsgálhatja s mindkét adóval megterheli őket tekintet nélkül arra, van-e 600 K-t meghaladó jövedelmük vagy nincs?

És ez történik „az iparpártolás” korszakában akkor, amidőn a kormány ékesen zengő szóval biztosítja a kisiparosokat atyai gondoskodásáról; amidőn az ipari részvénytársaságok eddigi 10%-os vállalati adóját 5%-ra, eddigi 35%-os általános jövedelmi pótagót 3%-ra leszállítja s ekként az összes iparmágnások és szelvénynyírók jövedelmét emeli (általános jövedelmi adó törvényjavaslata 24. §.); amidőn a gyárakat adómentességben, szubvencióban s a legkülönbözőbb kedvezményekben részesíti s erősíti a nagyipart a kisipar ellen folytatott gyilkos versenyében. Valóban megható módja ez a kisipar agyon-támogatásának. S ha más intézkedés miatt nem is, de ezért az egyért nyilvánvalóan feltétlen hálájára érdemes a miniszter úr mindazoknak akiket ez érdekel. Ezeknek a kis existenciáknak igazán fölötté nagy örömük lehet „az arányos teherviselés” elvének ily bölcs megvalósítása miatt.

Hogy az 1875. évi XXIX. t.-c. 9. §-ának azt az intézkedését, hogy ha a kereseti adó I. osztály alá eső családfő a nőnemhez tartozik, a családfőre kiszabott adótétel felét fizeti, a miniszter úr megszünteti s ezzel mindazon szerencsétlen nőket, akik valamely kisiparból, vagy más nyomorúságos hasznot hajtó foglalkozásból tengetik saját vagy gyermekeik életét, az eddiginél sokkal nagyobb teherrel sújtja; hogy a nyomorgó házalók eddigi adóját a reform változatlanul fentartja, ezek, a fentiek után, immár oly csekélységek, amelyekért alig érdemes szót emelni. Utóvégre is minden jó hazafinak be kell látnia azt, hogy az a kormány, amely a királyt és királynét s az uralkodóház tagjait megillető járadékokat; a misemondásra rendelt alapítványokat; az aktív és nyugdíjazott katonatisztek, tábori lelkészek, a szerzetes tanárok fizetéseit; mindezekon kívül és ezek tetejébe a „Mária Terézia-lovagrenddel és a vitézségi érdemmel összekötött járandóságokat”, szóval a társadalom ezen leggyöngébb tagjainak jövedelmét adómentesekké teszi, illetve eddig is élvezett adómentességüket továbbra is fentartja (ált. jöv. adó törvényjav. 4. és 5. §§.) nyilván a gyöngék és kis existenciák védelme címén, hogy, ismételjük, ez a kormány a házalók, az özvegyek, a munkások és egyéb csöcselék sorsát nem enyhítheti

az államháztartás oly féltve őrzött egyensúlyának veszélyeztetése nélkül. Elgondolni is borzasztó, micsoda pénzügyi katasztrófa lenne abból, ha Frigyes főhercegei megillető járadék, vagy teszem a jezsuiták és bencések fizetései megadóztatnának, ellenben a házalók és a cselédek, vagy az özvegyasszonyok felmentetnének az adó fizetése alól!

Mi azonban azt hisszük, hogy az I. osztályú kereseti adó eltörlése a legkisebb adózók adóterhét egyáltalán sem arányossá, sem kisebbé nem teszi.

Alba.

(Második és befejező közlemény a következő számban.)

